

Digitale geletterdheid in de klas

ONLINE EN DIGITALE MEDIA MET BIJBEHORENDE APPARATEN DOEN STEEDS EERDER HUN INTREDE IN KINDERLEVENS. ZE ZIJN NIET MEER WEG TE DENKEN UIT ONZE MAATSCHAPPIJ. DUS MÔETEN MAATSCHAPPELIJKE ORGANISATIES DIE ZICH RICHTEN OP DE ONTWIKKELING VAN KINDEREN, WEL EEN VISIE FORMULEREN OP DIGITALE GELETERDHEID, EEN COMBINATIE VAN MEDIAWIJSHEID, INFORMATIEVERWERKING, BASISVAARDIGHEDEN EN WAT MEN 'COMPUTATIONAL THINKING' NOEMT. HOE VALT DAT TE RIJMEN MET DE VEEL OUDERE MONTESSORI-PRAKTIJK?

TEKST: SANDRA VEENSTRA | BEELD: ICT GECOMBINEERD MET MONTESSORIMATERIAAL

Op dit thema lopen de visies nogal uiteen, van afwijzing van andere dan traditionele media tot ver in de basisschool, tot leerkrachten en IKC's die vanaf de peuterleeftijd inzetten op (voorberedende) digitale geletterdheid en mediawijsheid. Jur Lofström en Naomi van Zaanen, beiden leerkracht in het montessori basisonderwijs, betogen dat de ontwikkeling van digitale geletterdheid wenselijk en noodzakelijk is. Of, zoals Van Zaanen het noemt, 'de ontwikkeling van 21e-eeuwse vaardigheden'. Juist het ontbreken van een gedegen en samenhangende visie op dit thema kan leiden tot te vroeg te snel en te veel scherm-prikkels, betoogt Van Zaanen.

MIDDEL EN DOEL

Kinderen zijn van nature onderzoekers. Lofström legt uit dat kinderen het thema ICT zelf mee de klas in nemen, via hun vragen, interesses

en ervaringen. Het is dan ook alleen al daarom noodzakelijk als team een gedegen inhoudelijke visie op ICT in de klas te formuleren, gebruikmakend van hun leergierigheid en aansluitend bij de leerbehoefte van kinderen. In zijn rol als ICT-coach in het basisonderwijs focust hij vooral op het vergroten van ICT-bekwaamheid van leerkrachten en ondersteunt hij verandertrajecten.

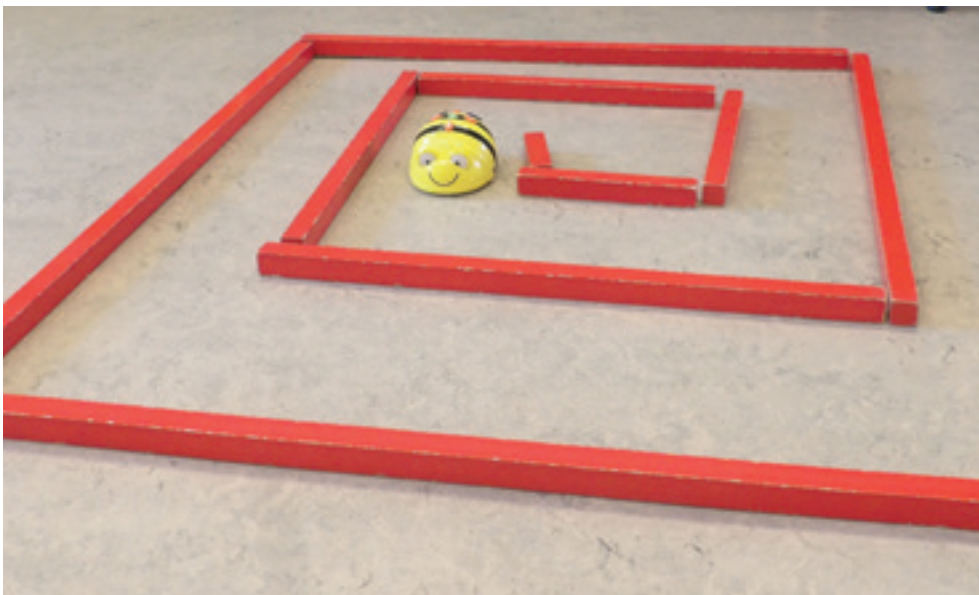
Van Zaanen vult aan: 'Kinderen verdienen het om ook op dit belangrijke thema onderwezen te worden. Voor kinderen is het al lang niet meer de vraag of, maar hoe zij technologie gebruiken. Het is dan ook niet alleen onvermijdelijk dat het onderwijs hieraan inhoudelijk aandacht besteedt, maar ook ontzettend interessant en leuk om ICT te verwerken in de dagelijkse leerlijn.'

Alleen praten over schermtijd doet zowel de kinderen als de maatschappij te kort, vindt zij. 'De actuele technologische ontwikkelingen bieden uitgelezen kansen

om de leermogelijkheden te vergroten en beter aan te sluiten bij de belevingswereld en ontwikkeling van kinderen. Denk bijvoorbeeld aan gamification, het gericht gebruiken van game-elementen in de les, dat zorgt voor ultiem adaptief onderwijs, en volgens onderzoek kan leiden tot meer betrokkenheid en motivatie. We kiezen gericht ICT-toepassingen die passen bij de uitgangspunten van montessori: vergroten van de autonomie, controle van de fout en isolatie van eigenschap. Dit in aanvulling op de meer traditionele ontwikkelmaterialen, niet in plaats van.'

DUMMIE-LAPTOP

Hoe ziet ICT in de klas er concreet uit? Bij Van Zaanen in de klas staan vijf Chromebooks, mét de lesjes erbij in de kast als werkje dat de kinderen kunnen kiezen. Zij benadrukt dat het zeker bij jonge kinderen belangrijk is op een speelse manier met ICT bezig te zijn, in context. 'We integreren het in de dagelijkse leerlijn. Het gaat dan niet alleen om een dummie-laptop in de huishoek, maar ook om skills die er al zijn in de klas. Denk aan reeksen, programmeren, coderen. Daarnaast zetten we de apparaten in als tool, bijvoorbeeld om foto's te maken binnen een thema, gecombineerd met het bespreken van zaken als standplaats van de fotograaf, perspectief etcetera. En ook meer ethische kwesties nemen we mee, zoals het gebruik van chat-functies bij apps. Verder bouwen we inspirerende online leeromgevingen die aansluiten bij de leerstof van dat moment en we maken in de klas ook boeken met gebruik van de technologie. De mogelijkhe-

‘WE KIEZEN GERICHT ICT-TOEPASSINGEN DIE PASSEN BIJ DE UITGANGSPUNTEN VAN MONTESSORI.’

Naomi van Zaanen

den zijn eindeloos en bieden ook aanknopingspunten voor gesprekken. Zo werken we aan bewustzijn, probleemoplossend vermogen, kritisch en creatief denken, maar ook aan ICT-basisvaardigheden en computational thinking, nadrukkelijk in combinatie met taal, rekenen en sociaal-emotionele ontwikkeling.’

Met collega’s zet Van Zaanen op haar school momenteel een leerlijn voor de 21e-eeuwse vaardigheden op, waarin ook montessorimaterialen zijn verwerkt. Al enige tijd hebben zij hiervoor in school een Tech-studio tot hun beschikking, die bovendien steeds verder wordt geprofessionaliseerd, gericht op onderzoekend en ontwerpended leren. Van Zaanen deelt haar enthousiasme en biedt handvatten, onder meer via blogs.²

EEN MUST

Lofström koppelt in zijn werkwijze het ‘Vier in balans model’ van Kennisnet³ aan de montessorimethode. Hij adviseert leerkrachten

eerst goed in beeld te brengen wat er al is en wat al wordt gedaan. Veel is niet nieuw, bouw voort op het bestaande, zegt hij. ‘Van daaruit kunnen leerkrachten kennis krijgen van ICT als gereedschap, bijvoorbeeld bij rekenen, om grafieken en diagrammen te maken, of voor zoekvragen bij kosmische lessen. Vanuit die basis kun je verdiepen en verbreden. Wij hebben bijvoorbeeld vanuit de diagrammen de overstap gemaakt naar spreadsheets. Een mooi voorbeeld uit de praktijk, waarbij rekenen en digitale geletterdheid hand in hand gaan.’

Lofström en Van Zaanen pleiten er dus voor om digitale geletterdheid een passende plek binnen het montessorionderwijs te geven. Het is namelijk veel meer dan het kinderen gezond en veilig leren omgaan met bestaande digitale en online media, menen zij. Zij verkennen in hun onderwijspraktijk de inhoudelijke mogelijkheden om ook zelf aan de slag te gaan

met ontwerpen, bijvoorbeeld met programmeren. En dat past weer exact bij montessori, vinden zij, omdat Maria Montessori ook zelf heel vooruitstrevend was. Van Zaanen: ‘Leerkrachten zijn voornamelijk aan het observeren en ze zoeken waar de interesses en ontwikkelingen van de leerling liggen. Een belangrijke voorwaarde om het leerproces van het kind te faciliteren is een goed voorbereide omgeving. Dit is een omgeving die zorg draagt voor de zelfstandigheid en zelfredzaamheid van leerlingen, waarin de individuele leerling zijn eigen ontwikkeling ontdekt en stimuleert. Die voorbereide omgeving moet logischerwijs aansluiten bij de actuele belevingswereld.’ Montessorionderwijs groeit dan ook mee met de wereld van kinderen, waarbij de uitgangspunten ervan fier overeind blijven.

1. www.Lof-IT.nl

2. <https://sites.google.com/view/naomivanzaanen>

3. <https://www.kennisnet.nl/publicaties/vier-in-balans-een-betrouwbaar-houvast-bij-keuzes-voor-ict-inzet-in-het-onderwijs/>